

सुरेश भट : काव्यामधून विविध भाववृत्ती जपणारा कवी

डॉ. विशाखा वंजारी

विभाग प्रमुख, मराठी विभाग आणि संशोधन केंद्र,
महात्मा गांधी महाविद्यालय,
आरमोरी, जि. गडचिरोली.

*****

प्रस्तावना :-

सुरेश भट हे मराठी काव्य प्रांतात कवी म्हणून परिचित असण्यापेक्षा, श्रेष्ठ गझलसम्राट म्हणूनच अधिक ख्यातनाम आहेत. त्यांनी मराठी काव्यात गझलेच्या रोपाचा वेल विस्मृतप्राय होत असतांना, त्याला गगणविस्तारी करण्याचे अतुलनीय कार्य केले. त्यांचे 'रूपगंधा', 'रंग माझा वेगळा', 'एल्गार', 'झंझावात', 'सप्तरंग', 'रसवंतीचा मुजरा' (मरणोत्तर प्रकाशित), 'गझलेची बाराखडी', 'सुरेश भट यांची निवडक कविता' (संपा. शिरीष पै), 'काफला' (प्रा. अविनाश कांबळे यांच्या सहकार्याने संपादन) हे काव्यसंग्रह प्रकाशित आहेत. तर 'आकाशागंगा' हा दिर्घकाव्यसंग्रह त्यांच्या मृत्युमुळे अपूर्णच राहिला. त्यांच्या 'रंग माझा वेगळा' ला केशवसुत शासकीय पुरस्कार, 'एल्गार' ला दमाणी पुरस्कार मिळाले. तर महाराष्ट्र अकादमीने मराठी-उर्दू अकादमी पुरस्कार व विदर्भ साहित्य संघाने जीवनत्रती माडखोलकर पुरस्कारांनी त्यांना गौरवांकित केले.

सुरेश भट २६ डिसेंबर १९८६ च्या गडचिरोली येथील ३९ व्या विदर्भ साहित्य संमेलनाचे अध्यक्ष राहिले. त्यांनी 'दै. बहुमत', 'दै. लोकमत', 'दै. केसरी' या नियतकालीकांमधून स्तंभलेखन व पत्रकारीता केली. तर 'दै. महासागर', 'साप्ताहिक बहुमत' द्वारा त्यांनी संपादकत्वाची हौस पूर्ण केली. अमरावतीला असतांना त्यांनी 'डंका' नावाचे वृत्तपत्र

चालविले. त्यांनी 'निवडुंग', 'घरकुल', 'उंबरठा' यासारख्या मराठी चित्रपटांकरीता गीतेही लिहिली. सुप्रसिद्ध गायक-गायिकांनी गायिलेल्या त्यांच्या अनेक गीतांच्या ध्वनिफिती आजही उपलब्ध आहेत. विशेष म्हणजे त्यांनी महाराष्ट्रभर गझल गायनाचे जाहीर कार्यक्रम करून नवोदित गझलकारांना सक्रिय उत्तेजन दिले. मराठी काव्य व गझल विश्वात आपली स्वतंत्र नाममुद्रा उमटवितांना त्यांनी वर्तमान पिढी व भविष्यकाळाशी सुसंवाद साधला. एकूणच सुरेश भट म्हणजे आचार्य अत्रे नंतर मराठी साहित्य पर्यायाने मराठी काव्य विश्वाला लाभलेले एक अघळपघळ अफलातून व्यक्तिमत्व असल्याचेच म्हणावे लागते.

सुरेश भटांचे व्यक्तिमत्व / कवित्व :-

सुरेश भट अडीच वर्षांचे असतांना पोलिओमुळे त्यांचा उजवा पाय जन्मभरासाठी अधू झाला. त्यातूनच त्यांचा स्वभाव काहीसा चिडखोरही झाला. ते सहा वर्षांचे असतांना वडीलाचे छत्र हरविले. शैक्षणिक दृष्ट्या ते हुशार विद्यार्थी नसले, तरी वाचनाच्या आवडीने साहित्याकडे ओढले गेले. यातूनच त्यांनी १९४६ पासून काव्यलेखनास सुरुवात केली. मात्र त्यांचा 'रूपगंधा' हा पहिला काव्यसंग्रह सुमारे पंधरा वर्षांनंतर प्रकाशित झाला. कारण ते कोणत्याही कळपात सामील न होता, मनात खदखदनारी जन्म वेदना व जनांचे दुःख स्वतंत्रपणे आपल्या कवितांमधून व्यक्त करित राहिले होते. त्यांच्या 'राबणारे हात आम्ही राबणारे हात', 'स्वतः पेटुनी पेटविणारा जिवंत मी तर एक निखारा' सारख्या कवितांमध्ये वर्तुळाबाहेरच्या जाणकारांना आपल्या काळजाची कळकळ सापडताच अशा जाणकारांचे त्यांच्या कवितेकडे लक्ष वेधले गेले.

सुरेश भटांची कविता स्वातंत्र्योत्तर कालीन कवितेहून भिन्न अशी आहे. त्यांनी 'साधीसुधी माणसे माझ्या कवित्वाची धनी' म्हणत याच साध्यासुध्या माणसांना आपली कविता अर्पण केली. ते ऐन विशीत 'चल ऊठ रे मुकुंद' गीताच्या रूपाने सर्व मराठी भाषिकांपर्यंत जाऊन पोहोचले. त्यांनी जीवनातील जखमा व विदनांना सहजतेने स्वीकारतांना